

Litauer betalar PLANTANS

PRIS

Fyra litauer är ett av flera arbetslag som planterar på Johannishus slott i Blekinge. De har mer betalt här än hemma. Fast oftast bara hälften mot vad de borde ha. Jobbtrafficking tudelar den svenska arbetsmarknaden, tycker facket.

Text: **KJELL JOHANSSON** Foto: **CHRISTIAN RHEN**

Var finns plantörerna, de utländska skogsarbetarna som sätter granplantor på greve Wachtmeisters hyggen?

Det är den stora frågan när vi följer de regionala skyddsombuden Mari Arvidsson och Mats Larsson.

Mari och Mats i Skogs- och Träfackets avdelning 15 ska besöka utländska gästarbetare som jobbar åt Johannishus godsförvaltning. Någonstans på ägorna i Blekinge håller de till. Så har det varit dagarna innan.

Johannishus slottsmarker är traditionstyngd miljö. Här huserar greve Wachtmeister, en anrik släkt från 1600- talet.

Skogsbruk är godsets ekonomiska ryggrad.

Redan har 100 000 plantor kommit i jorden. De regionala skyddsombuden hoppas nu kunna hitta gruppen utan att kontakta arbetsgivaren. Risken finns att det annars kan bli svårare, för att inte säga omöjligt, att hitta planterarna.

”Vi vet inte varifrån de kommer. Kanske från Baltikum, möjligtvis från Ukraina eller rent av från Vitryssland”, förklarar Mats Larsson, som själv kan polska.

55
öre per planta tjänar de litauiska arbetarna.

De regionala skyddsombuden vet bara att plantörerna har sin anställning via ett svenskregistrerat företag, SLV Skogsservice AB, som ägs och leds av två litauiska bröder Laimis och Virgis Sabaliauskas.

Bekant är också att ägarna till SLV Skogsservice kom till Sverige för cirka åtta år sedan. Skogsarbetarna startade ett eget företag och omsätter i dag officiellt närmare 20 miljoner kronor årligen.

Sedan flera år tar SLV Skogsservice in säsongsanställda från Baltikum.

I december i fjol ansökte de att få anställa ett 60-tal planterare via Arbetsförmedlingen. Ett första steg för att sedan kunna vända sig utomlands och rekrytera folk när Arbetsförmedlingen inte kan anvisa någon arbetskraft.

Få svenskar är nämligen intresserade av planteringsjobb. Dessutom kräver SLV Skogsservice av svenska sökande att de ska ha tre års ▶

»Plantorna är inte besprutade därför att giftet har tagit slut.«

▶ erfarenhet av planteringsarbete. Och då får man leta länge.

Skogs- och Träfacket har inte några medlemmar i företaget. På nätet kan man läsa att de har mellan 20 och 49 anställda.

Avdelning 15 vill kolla hur planterarna har det, hur deras arbetsvillkor ser ut.

De regionala skyddsombuden Mari Arvidsson och Mats Larsson har inte ringt och förvarnat om sitt besök. Men efter idogt sökande tvingas Mari och Mats ringa Johannishus Godsförvaltning som anlitar SLV Skogsservice AB.

De får veta på ett ungefär var planterarna håller till.

Det ligger utanför Johannishus ägor. Men dagarna före – och dagarna efter – är gruppen tillbaka på Johannishus och planterar.

Till slut, efter mycket letande, möter Mari Arvidsson och Mats Larsson en förvånad grupp litauer som varken kan engelska eller svenska.

Det hade skyddsombuden kalkylerat med. Därför har de med sig en rysktalande tolk. Vilket väcker åtskillig förvåning. Tre av litauerna talar ryska.

Mest förvånad verkar Virgis Sabaliauskas i SLV Skogsservice vara. Han får kännedom om saken när han ringer till gruppens erfarna medlem, Nedas Spudas. Att facket hittat fram och har med sig en rysktalande tolk stressar ägaren.

Vid samtalet ute på hygget framkommer att Nedas Spudas är i Sverige för fjärde gången. Därför är han lite samordnare. Utan att få något extra för det:

”Vi är ju kompisar.”

För hans tre kamrater är det premiär med jobb i Sverige.

De fyra litauerna kom hit 7 mars och har inte fått någon avlöning ännu när vi besöker dem den 3 april. Först måste de tjäna ihop 5 000 kronor, svarar de.

”Men vi har fått fickpengar.”

De är tystlåtna. Hållningen är närmast passiv.

Gruppen försöker undvika att svara på frågorna.

De ser ut att betrakta det fackliga besöket som ett klart orosmoment. Inte minst för att chefen Virgis Sabaliauskas ständigt ringer till gruppens talesman.

Mari Arvidsson och Mats Larsson förklarar att de inte vill planterarna något ont. Svenska facket har inget emot att de arbetar här i Sverige. Fackets intresse är bara att se till att de inte far illa. När de jobbar i de Sverige ska de ha löner enligt svenskt kollektivavtal.

Vilket snart visar sig att de inte har.

Fackets regionala skyddsombud lämnar över skriftlig information på litauiska. Där berättas om de svenska villkoren.

Egidijus Sopis planterar barrotsplantor för 55 öre styck i den blekingska myllan.

”Ni bör ligga på 100 kronor i timmen”, säger Mats Larsson.

Reaktionen blir omedelbar. För en sekund tappar litauerna masken. De håller med tolken om att det vore en lön de gärna skulle vilja ha.

De litauiska säsongsarbetarna får lön efter antalet satta plantor. De får 55 öre per styck. Själva påstår de att de kommer upp i 1 000 satta plantor per dag och person.

De arbetar oftast mellan 06 och 17–17.30-tiden. Med avbrott för en timmes lunch. Och ibland på helgen också.

Förtjänsten per satt barrotsplanta bör vara cirka 1,25 kronor styck ”om man ska ha en hyfsad inkomst utan att slita ut sig”, som ombudsman Per-Åke Pålsson i Skogs- och Träfackets avdelning 14 uttycker det.

Litauerna tjänar runt 550 kronor per dag. Fast det är inget de uppger spontant. Alla uppgifter måste dras ur dem.

Så brukar det vara när det handlar om oseriösa företag, har förbundsombudsman Dan Persson berättat. Oseriösa företag brukar kraftfullt säga åt sin personal att aldrig yppa något till främlingar,

Plantor som är giftbehandlade, enligt egen uppgift. Nej, de är inte besprutade, hävdar chefen för SLV Skogsservice.

särskilt inte facket. Facket beskrivs som något hotfullt, som kan se till att de råkar illa ut.

Plantörerna får frågan om de har skyddsutrustning, vatten att tvätta sig med, vad slags handskar de har.

Jodå, det finns en dunk och en tvålkopp. De uppger, på en rak fråga, att plantorna är besprutade.

Påsarna där plantorna legat samlar de ihop och tar med tillbaka till kylanläggningen intill Johannishus slott där plantorna förvaras.

Mari Arvidsson ber att få låna Nedas Spudas mobil vid ett av chefens många samtal:

”Du får inte transportera både folk och giftsprutade plantor i en VW-buss, det är klart olämpligt”, upplyser hon.

Då påstår chefen Virgis Sabaliauskas att barrotsplantorna inte är giftbehandlade.

”Men när de är besprutade kör jag ut dem på en släpkärra. Plantorna är inte besprutade därför att giftet har tagit slut”, säger han till Mari Arvidsson. Däremot vet han inte vad slags gift det brukar handla om. Men han hävdar att personalen har information om hur de ska skydda sig. När plantorna är giftbehandlade, vill säga.

Plantorna levereras i påsar med företagsnamnet Next Forest AB på. Sen sprutas de antagligen i den mobila sprutanläggningen som står vid huset med en kylanläggning nära Johannishus slott, gissar de regionala skyddsombuden.

Man sprejar giftet ned bland plantorna i påsarna, blir deras slutsats.

Plantörerna bekräftar att de fått information om gifthantering av sin arbetsgivare SLV Skogsservice.

Men inte heller de vet vad slags gift det handlar om.

De minns inte, säger de.

Litauerna har just anlänt till hygget, en bit ifrån den pyttelilla byn Skillingsboda, nära sjön Stora Skälen. Här är det blekingska skogslandskapet, någon knapp mil från Smålandsgränsen, glest befolkat. Och kuperat. Man får lätt en vildmarkskänsla.

Mari Arvidsson tycker att litauernas hygieniska förhållanden på ▶

De litauiska plantörerna får facklig information på sitt hemspråk. De gillar inte att bli utfrågade medan chefen ringer och vill veta vad som händer.

»Det är i grevens tid att vi får ordning och reda.«

▶ hygget är anmärkningsvärt dåliga. En koja vore på sin plats.

Hon får höra av Virgis Sabaliauskas att det var meningen att de skulle få en sådan, men att det nu ska bli av.

Fackets regionala skyddsombud skriver ett föreläggande om att SLV måste skaffa en koja.

”Jag skickar den till dig och en kopia till arbetsmiljöverket”, upplyser Mari Arvidsson. Dessutom vill hon se förhandlingsprotokoll från påstådd förhandling mellan Virgis Sabaliauskas företag och avdelning 16 Kristianstad.

Någon sådan har inte förekommit, säger där ombudsman Leif Andersson. Däremot fick han se papper på att plantörerna skulle få 22 000 kronor i månaden i lön och arbeta 40 timmar i veckan.

Virgis Sabaliauskas hävdar att litauerna betalas enligt avtal med 89 kronor i timmen, som är snäppet över avtalets lägsta nivå.

Litauerna bor i en stuga på en camping med dusch, cirka en mil österut. SLV Skogsservice AB betalar inkvarteringen, förklarar plantörerna.

De ska stanna tre månader i Sverige och arbeta för samma arbetsgivare. Någon hemresa under tiden blir det inte.

Samtalet med Virgis Sabaliauskas i SLV Skogsservice och hans anställda från Litauen följer ett känt mönster. De serverar en kompott av motstridiga och felaktiga uppgifter, bedömer fackets regionala skyddsombud.

Syftet kan inte vara annat än att mörka sanningen, anser de.

Det är också mot den här bakgrunden som Skogs- och Träfacket talar om jobbtrafficking. Mönstret och mekanismerna påminner om prostitution. Ett antal personer i olika led tjänar pengar på deras utsatthet. De anställda är pressade att delta i spelet för sin egen skull. Annars kan de riskera jobb och innestående pengar.

I det här fallet är det en grupp litauer som säljer sitt arbete till ett litauiskt företag i Sverige som skyltar med att de har kollektivavtal. De är noga med att påstå att de följer regelverk till punkt och pricka.

Ägaren Virgis Sabaliauskas i SLV Skogsservice AB har i lokalpressen gått ut och hävdat sina goda relationer till facket i avd 16 Kristianstad. Vilket fått avdelningen där att förvånat undra vad som är på gång.

Men SLV Skogsservice AB har skylten uppe: Kollektivavtal finns, vi sköter oss.

Så gör också andra skogstjänstföretag. Och har i stort sett lämnats i fred – till nu – i tron att de följer kollektivavtalet.

De påstår sig vara schysta och får marknaden att öppna sig.

Exempelvis för det ansedda Johannishus Godsförvaltning. Godsförvaltningen köper tjänster av SLV Skogsservice AB. De fakturerar i närheten av en svensk lön men litauerna får ut mindre än hälften.

Och medan SLV Skogsservice AB stoltserar med kollektivavtal och goda relationer med facket, skryter greve Wachtmeisters Johannishus Godsförvaltning om att dess skogsnäring är FSC-certifierad. Och det är han inte ensam om.

Men i Skogs- och Träfacket (liksom i Byggnads) talas om jobbtrafficking. Det finns arbetare som säljer sin arbetskraft alltför billigt. Och det finns andra som vill göra sig en slant på att de går under avtalet.

Skogs- och Träfacket säger:

”Det är i grevens tid att vi får ordning och reda på arbetsmarknaden igen.” ■

Hygget vid Stora Skälen.

Mari Arvidsson och Mats Larsson är regionala skyddsombud. Här kollar de den mobila besprutningsanläggningen vid Johannishus slott.

SLV Skogsservice

▶ **Har 15–23 året runt-anställda** som arbetar motormanuellt med röjning och avverkning samt ett 60-tal planterare under säsongen. Enbart utländsk arbetskraft. En del har arbetat i skogen tidigare.

▶ **Planterar årligen** ett flertal miljoner plantor. Södra är störst kund, Skogsstyrelsen, Skåne Timber, Sveaskog, är andra viktiga uppdragsgivare samt ett antal privata skogsägare.

Greven har 6 300 hektar skog

▶ **Johannishus gods ägs** av greve Hans G Wachtmeister. Godset består av 300 byggnader, slottet uppfördes 1772, var ursprungligen en gård som 1684 förvärvades av amiralgeneralen Hans Wachtmeister, taxerades 2003 till 138 miljoner kronor, har 6 årsanställda och omsätter cirka 22 miljoner kronor årligen. Skogsbruket består av 6 300 hektar, avverkar årligen cirka 38 000 skogskubikmeter. Har mest gran och en hel del ädellövskog.

Hans G Wachtmeister på Johannishus slott anlitar SLV Skogsservice. Vi har sökt honom för en kommentar.

Så kostar plantor

▶ **Barrotsplantor av gran** (rötter utan jord) kostar cirka 2,50 kronor att köpa, ersättningen till plantören cirka 1,25 kronor per styck i södra Sverige. Hacka eller borr används.

▶ **Täckrotsplantor av gran** kostar något mindre att köpa än barrot, cirka 75 öre till plantören. Planteringsrör brukar användas.

”SLV motsvarar våra kriterier”

Sveaskog har gått längst med att hörsamma fackets önskemål om ordning bland underentreprenörer.
Men Sveaskog anlitar SLV Skogsservice, som får från kritik från facket.

Ulf Allvin är föryngringsansvarig i Sveaskog för södra Sverige:

”SLV motsvarar kriterierna i Sveaskogs checklistor. Det innebär bland annat att anställda har utbildning om gifthantering, att der finns ordentlig märkning, att det finns faktablad om förekommande gifter på arbetsplatsen och att företaget har tillgång till företagshälsovård.” Vilket alltså SLV har, enligt Ulf Allvin.

Sveaskog begär in dokument som kan styrka uppgifter som entreprenörerna lämnar. Samt ekonomipapper och anställningsavtal vid behov. Så också i fallet SLV, hävdar Ulf Allvin.

”Det är viktigt inte minst för att upprätthålla miljömärkningssystemet FSC:s kriterier. Och sedan gör vi alltid kvalitetsuppföljningar och stickprov på Sveaskogs alla marker.”

Ulf Allvin berättar att även FSC gjort stickprov. Förra året kollade FCS:s revisorer ett hygge som SLV planterade. Man tittade då speciellt på kemikaliehanteringen, och hade inga invändningar.

Ulf Allvin på Sveaskog ser inga problem med att anlita SLV Skogsservice.

Uppgifterna är överraskande. Framför allt mot bakgrund av det Sia sett och hört.

När vi ringer SLV:s ägare Virgis Sabaliauskas hänvisar han till Roland Johansson. Skälet är påstådd språkförbistring, ”det är bättre att jag pratar med Roland Johansson”.

Enligt Roland Johansson hjälper han SLV med uppdrag, bankkontakter med mera.

”Jag är dock inte anställd av företaget”, säger Roland Johansson.

”SLV Skogsservice är ett framgångsrikt företag som leds av duktiga människor”, framhåller han. Dock utan att upplysa att han själv sitter med i företagsledningen.

Han uppger att SLV Skogsservice år 2006 omsatte 14 miljoner kronor medan vinsten var 250 000 kronor före dispositioner.

Företaget är medlem i arbetsgivarorganisationen SLA.

Men Roland Johansson har sedan inte tid att svara mer eftersom han sitter i så många möten. Han hänvisar till Virgis Sabaliauskas som inte längre går att nå per telefon.

Men på nätet kan eventuella arbetssökande läsa att samma Roland Johansson är facklig kontakt i företaget. Alltså en person i företagsledningen. Något som fick förbundsombudsman Dan Persson att gå i taket när han såg det:

”När det ser ut så här i företag som anses rumsrent kan man ju ana hur det står till i de dåliga.” ■

Lokal produktion är framtiden

»Det behövs om vi verkligen ska leva uthålligt och ekologiskt hållbart och med ett minimum av koldioxidutsläpp.«

Knappt hade Östtomta fått en ny ägare förrän skogen föll; samma sak med Västby och med Udden. Väldiga staplar av sågtimmer, massaved, brännved och kubb växte plötsligt upp vid vägkanterna – och försvann lika snabbt. Omsättningen var oerhörd, priserna fantasifulla.

Men nu verkar det vara tvärstopp, timret blir liggande, på vissa ställen inte ens framdraget, barkborrarna till glädje.

”Det är väldigt vad de hugger nu”, klagar Svea när jag möter henne på Konsumparkeringen. ”Jag har skog som borde tas, men jag nänns inte. Nåt måste ju finnas kvar också.”

Det är den allmänna meningen att uttaget denna vinter har varit i största laget, förvisso över tillväxten. Men vad gör en skogsägare när priset på prima sågtimmer rakar i väg mot tusen kronor kubiken, fast mått under bark? Man får förstå brådskan: när som helst kan konjunkturen svikta igen.

Vi har ju redan sett hur Stora Enso slår igen massafabriker och enligt tecknen blir 2008 ett tungt år för sågverken. Nästan allt virke som ligger kvar vid vägkanten, och det är många tusen kubik, har köpts av Hilmer Andersson i Lesserud, Västvärmlands största sågverk och det enda familjeägda som finns kvar – alla andra har uppgått i Moelvens koncern.

Det är uppenbart att Hilmer Andersson satsar på fortsatt uppgång, timmerlagret i Lesserud tycks redan överfullt och vägkanterna får tjäna som lagerplats tills vidare. Det väcker oro, och vi får hoppas att den beramade recessionen inte drabbar för hårt, för bygden behöver Hilmer Andersson, Lesserud.

Företaget är ett av få återstående som verkligen producerar lokalt, som förädlar traktens skogar till säljbara plank och bräder. Nästan all annan produktion inbegriper långa och allt längre frakter: massaveden till Hammarö, mjölken till Karlstad, grisar och kor till Vara, säden till, ja, gud vet vart.

Så driver utvecklingen obönhörligt mot det centrala och gigantiska, och sågen i Lesserud ligger som en kvardröjande motståndsficka i skogen. Jag brukar alltid stanna och läsa på timret för att se vem köparen är, och det känns tryggt och hoppfullt när jag hittar Hilmer Anderssons märke. Det betyder kort väg för timmerbilarna, små utsläpp och lokalt behållen förtjänst.

Den lokala produktionen är nämligen landsbygdens framtid. Det är min allt starkare övertygelse att vi behöver inte bara egna sågverk, utan också mejerier, ysterier, slakterier, kvarnar, väverier, skrädderier, snickerier, verkstäder och gårdsbutiker om vi verkligen ska leva uthålligt och ekologiskt hållbart och med ett minimum av koldioxidutsläpp.

Men trenden är den motsatta, kortsiktig och ohållbar, och de gigantiska rörelserna skakar också om den lilla ekonomin och gör den girig och obetänksam. Den internationella högkonjunkturen, råvarupriserna uppgång och särskilt Kinas kolossala virkeshunger, har satt djupa märken även i våra perifera skogar.

I Fjälls hemman har det aldrig i historien avverkats så mycket som nu. Kalhyggena breder ut sig på ett sätt som är helt främmande för denna ägosplittrade skogsbygd. Men den ena fastigheten slutavverkas intill den andra och hemmanet börjar se ut som rena bolagsmarken.

Och tendensen är lika dyster i hela riket. Om man räknar in stormfällningarna, Gudruns och Pers härjningar, så har vi avverkat skogen långt över tillväxten de senaste åren, och den redan kännbara virkesbristen kommer bara att bli värre.

Det förklarar de aggressiva kampanjer som nu drivs, från skogsnäringen och från Skogsstyrelsen inte minst, mot reservat, mot avsättningar av nyckelbiotoper och mot de försynta försöken att få avverka skonsamt och uthålligt. Virkesproduktionen övertrumfar den ekologiska hållbarheten.

”Det går visserligen röta i träden”, säger Svea. ”Men det kan inte hjälpas, jag låter skogen stå.” Och det gör hon alldeles rätt i.

Tommy Hammarström är miljödebattör och ledarskribent i Expressen.

Synpunkter på krönikan? Skriv och berätta! Dagens Arbete, 105 52 Stockholm. E-post: red@da.se